

IMKONIYATI CHEKLANGAN TALABALARNING AXBOROTGA BO'LGAN EXTIYOJI

*Andijon davlat pedagogika instituti
Ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi*

Jabborova Sayyora

Andijon davlat pedagogika instituti

“Ijtimoiy-gumanitar fanlar va san'at” fakulteti

“Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi”

yo'nalishi 4-bosqich 402-guruh talabasi

Nishonova Feruza

Annotasiya: Imkoniyati cheklangan talabalarni axborotga bo'lgan extiyoji va ularga axborot texnologiyalari yo'nalishida ta'lim berishda yangi innovatsion metodni qo'llash va takomillashtirish xaqida ma'lumotlar berilgan. Zamonaviy jamiyatda axborot texnologiyalari talim jarayonida muxim ro'l o'ynaydi. Texnologiyalarning rivojlanishi va internet tarmog'iga kirishning keng tarqalishi bilan kompyuterlar, elektron darsliklar, onlayn kurslar va boshqa texnologik vositalardan foydalanish talimning ajralmas qismiga aylandi. Bu o'qituvchilar va talabalarga turli xil materiallardan foydalanish, boshqa o'quvchilar bilan muloqot qilish va o'rganish chegaralarini kengaytirish imkonini beradi. Shunday qilib, axborot texnologiyalarining o'quv jarayonida tutgan o'rnini anglash tadqiqot uchun muhim masala hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Imkoniyati cheklangan talabalar, axborot texnologiyalari, yangi innovatsion metod.

Abstract: The article provides information on the information needs of students with disabilities and the use and improvement of a new innovative method in teaching them in the field of information technologies. In modern society, information technologies play an important role in the educational process. With the development of technologies and the widespread use of the Internet, the use of computers, electronic textbooks, online courses and other technological tools has become an integral part of education. This allows teachers and students to use various materials, communicate with other students and expand the boundaries of learning. Thus, understanding the role of information technologies in the educational process is an important issue for research.

Keywords: Students with disabilities, information technologies, new innovative method.

Аннотация: В статье представлена информация об информационных потребностях учащихся с ограниченными возможностями и использовании и совершенствовании нового инновационного метода в их обучении в области информационных технологий. В современном обществе информационные технологии играют важную роль в образовательном процессе. С развитием технологий и широким распространением Интернета использование компьютеров, электронных учебников, онлайн-курсов и других технологических средств стало неотъемлемой частью образования. Это позволяет учителям и учащимся использовать различные материалы, общаться с другими учащимися и расширять границы обучения. Таким образом, понимание роли информационных технологий в образовательном процессе является важным вопросом для исследования.

Ключевые слова: Учащиеся с ограниченными возможностями, информационные технологии, новый инновационный метод.

Hozirgi kunda har bitta inson dunyoga keldimi, kelajakda o'z o'zni topishi lozim. Bunday holatlarda imkoniyati cheklangan shaxslarda ozgina qiyinchiliklar tug'iladi. Axborot texnologiyalarini kirib kelishi, bunday insonlarga dars jarayonlarida, masofaviy ta'limda nazariy va amaliy ko'nikmalarni olishlarida qulayliklar yaratildi. Zamonaviy ta'limni raqamli axborotlashtirish sohasi keng qamrovli bo'lib, o'quv jarayonida va sinfdan tashqarida axborot texnologiyalaridan foydalanish, talabalarni sinovdan o'tkazish, yutuqlarni qayd etish va hokazolarni o'z ichiga oladi. Uning asosiy maqsadi ta'lim va tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishdan iborat. Oliy talim muassasalarida axborot texnologiyalari nafaqat intellektual salohiyatni rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'limga uslubiy yondashuvlarni takomillashtirish, balki talabalarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish uchun ham qo'llanilishi mumkin.

Axborot texnologiyalari inson faoliyatining barcha jabhalarida qo'llaniladi, jamiyatdagi axborot oqimlari yordamida tarqaladi va global axborot makonini tashkil qiladi. Bugungi kunda dunyoda ular yanada keng tarqalmoqda, chunki jamiyat axborotni yangilashga muhtoj. Jamiyat hayotining deyarli barcha sohalarida axborot texnologiyalaridan foydalaniladi. Ushbu jarayonning markaziy qismi ta'limni kompyuterlashtirishdir. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi o'quv jarayonini axborotlashtirishga katta e'tibor

qaratmoqda, chunki axborot texnologiyalaridan foydalanish talabalarga o'qitishning pedagogik usullarini sezilarli darajada oshirmoqda. ¹Kompyuter texnologiyalari inson faoliyatining barcha sohalariga kirib keldi va kirib kelmoqda. Ta'lim sohasi ham bundan mustasno emas va kompyuterlashtirish jarayonidan o'tdi. Bundan tashqari, kompyuterlar o'rganishning qo'shimcha vositasi sifatida emas, balki uning samaradorligini sezilarli darajada oshirish uchun mo'ljallangan ajralmas ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Ta'limni axborotlashtirishning global maqsadi postindustrial jamiyat talablariga javob beradigan ta'lim sifati samaradorligini tubdan oshirishdan iborat. Global maqsad ko'p faktorli bo'lib, bir qator kichik maqsadlarni o'z ichiga oladi: talabalarni axborot jamiyatida hayotning barcha jabhalarida to'liq va samarali ishtirok etishga tayyorlash, ta'lim sifati oshirish, ta'limning qulaylik darajasini oshirish, milliy ta'lim tizimining axborot integratsiyasi jahon hamjamiyatining infratuzilmasi asosida rivojlanmoqda.

Innovatsiya (inglizcha innovation) - yangilik kiritish, yangilikdir. Innovatsiya deganda muayyan ijtimoiy birlikka - tashkilot, aholi, jamiyat, guruhga yangi, fikr va g'oyalarni kiritib boruvchi maqsadga muvofiq o'zgarishlarni tushunadi. Bu innovator faoliyatidir. Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o'qituvchi va talabalar faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interfaol metodlardan to'liq foydalaniladi.

Interfaol metodlar - bu jamoa bo'lib fikrlash deb yuritiladi, ya'ni pedagogik ta'sir etish usullari bo'lib ta'lim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va talabalarining birgalikda faoliyat ko'rsatishi orqali amalga oshiriladi. Bunday pedagogik hamkorlik jarayoni o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularga quyidagilar kiradi:

- Talabalarining dars davomida befarq bo'lmasligiga, mustaqil fikrlash, ijod etish va izlanishga majbur etish;

- Talabalarni o'quv jarayonida bilimga bo'lgan qiziqishlarini doimiy ravishda bo'lishini ta'minlash;

Axborot texnologiyalari nogironlar va imkoniyati cheklangan talabalarni reabilitatsiya qilishda alohida o'rin tutadi.

O'quv jarayonida turli xil axborot texnologiyalaridan foydalanish maqsadga muvofiq.

Interfaol doskalar: Interfaol doskalar kompyuterga ulanadigan maxsus displeylar bo'lib, o'qituvchi va talabalarga doskadagi ma'lumotlar bilan o'zaro

¹ Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования 2008.

aloqada bo'lish imkonini beradi. Ular o'qituvchiga interfaol darslar o'tkazish, doskada yozish va chizish, multimedia materiallarini ko'rsatish, hatto qo'shimcha manbalardan foydalanish uchun internetga ulanish imkonini beradi.

Elektron darsliklar: Elektron darsliklar an'anaviy darsliklarning elektron ko'rinishdagi raqamli ko'rinishidir. Ularda yanada samaraliroq o'rganish uchun qo'shimcha interfaol materiallar, video darslar, testlar va boshqa resurslar bo'lishi mumkin. Elektron darsliklardan ham shaxsiy kompyuterlarda, ham planshet va boshqa mobil qurilmalarda foydalanish mumkin.

Onlayn ta'lim: Onlayn ta'lim - bu materiallar va topshiriqlar Internet orqali taqdim etiladigan o'rganish shakli. Bu talabalarga o'z sur'atlarida rivojlanish, qo'shimcha materiallarni o'rganish va o'qituvchilardan fikr-mulohaza olish imkonini beradi. Onlayn treninglar vebinarlar, videoma'ruzalar, interaktiv topshiriqlar va boshqa formatlarda tashkil etilishi mumkin.

Multimedia resurslari: Multimedia resurslariga videodarslar, audioyozuvlar, grafikalar va ta'lim jarayonida foydalanish mumkin bo'lgan axborot vositalarining boshqa shakllari kiradi. Ular ma'lumotni vizuallashtirishga yordam beradi va o'rganishni yanada qiziqarli va qulay qiladi. Multimedia resurslari kutubxonalar va turli materiallar to'plamlariga kirishni ta'minlaydigan maxsus dasturlar va platformalar ko'rinishida taqdim etilishi mumkin.

Virtual va kengaytirilgan haqiqat: Virtual va kengaytirilgan haqiqat talabalarga virtual muhitga sho'ng'ish va virtual ob'ektlar bilan muloqot qilish imkoniyatini beradi. Bu anatomiya, tarix yoki geografiya kabi murakkab mavzularni o'rganishda foydali bo'lishi mumkin. Virtual va kengaytirilgan haqiqatdan interaktiv simulyatsiyalar, treninglar va vizualizatsiyalarni yaratish uchun foydalanish mumkin.²

Jamiyatni axborotlashtirish – yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit ratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayonidir. Axborotlashgan jamiyat – ko'pchilik ishlovchilarning axborot, ayniqsa uning oliy shakli bo'lmish bilimlarni ishlab chiqarish, saqlash, qayta ishlash va amalga oshirish bilan band bo'lgan jamiyatidir. Axborot jarayonlarini tashkil etish uslublarini takomillashtirish hozirgi vaqtning asosiy masalalaridan biri hisoblanadi, uni muvaffaqiyatli echimini topish

² Tursunov, H. H. Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIM TIZIMIDA KO'ZI OJIZ O'QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALAR.

iqtisodiy tizimlarni boshqarishning keyingi rivojlanish darajasini belgilaydi. Uni bozor uslublari bilan taraqqiy toptirilishi iqtisodiyotda katta ijobiy o'zgarishlarga olib borishi zarur. Shunday qilib, odamlarni ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy muammolarni hal etishga safarbar qilmoq uchun tegishli axborotni o'z vaqtida to'plab, qayta ishlab, muayyan bir tartibga solish va zudlik bilan kishilarga etkazish kerak bo'ladi. Buning uchun jamiyatni axborotlashtirish dasturini amalga oshirish va mamlakatning axborot-kommunikatsiya infrotuzilmasini shakllantirish zarur.

Mamlakatimiz ishlab chiqarish soalarini axborotlashtirish jamiyat rivojlanishining ob'ektiv jarayoni hamda zarur bo'lgan axborotlarni yig'ish, saqlash, uzatish, qayta ishlash va takdim etishning tabiiy davomidir. Iqtisodiyot, ishlab chiqarish, aloqa, ilmiy-tadqiqot, ta'lim, tibbiyot va biznes sohalaridagi mehnatsifati, mehnat unumdorligi va samaradorlik darajasini yuksaltirish ularda tadbiriq qilinayotgan eng zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan bog'liq. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari to'plangan axborot mahsulotlarini kishilarga tezkor sur'atda etkazib sermehnatlik darajasini kamaytirgan holda mavjud muammolarni hal etish uchun keng imkoniyatlar yaratib bermoqda. SHuning uchun ham axborot-kommunikatsiyalar texnologiyalarini iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida samarali qo'llash mamlakatni texnologik va iqtisodiy jihatdan rivojlantirishni ifodalovchi ko'rsatkich bo'lib xizmat qilmoqda.

Darsni axborot texnologiyalaridan foydalanib o'tishda o'qituvchi o'z mehnatining ko'p qismini kompyuterga yuklashi mumkin bo'ladi. Bu bilan darsni yanada qiziqarli, rang-barang qilib, mazmunan boyitadi. O'qituvchi talabaniq bilimini o'z vaqtida xolisona baholab boradi, ularga noan'anaviy saboq berish usullarini topishga ijodiy yondashadi. Bu esa o'qituvchining kasbiy jihatdan rivojlanishiga asos bo'ladi. O'quvchining bilimini qisqa vaqt mobaynida aniqlab, uni to'g'ri yo'naltirishida o'qituvchi oldida qulay imkoniyat yaratiladi.

Bundan tashqari, talaba olishi kerak bo'lgan axborotni hali davr talabiga mos vaqtidayoq, o'z dolzarbligini yo'qotmasdanoq olish imkoniyati mavjudligi va topshiriqlarning murakkablik darajasini to'g'ri baholash sharoiti yaratiladi. Talabalar kompyuterda masalalarni yechish, jadval va grafik yechimlarni tuzish, chizmalar chizish, matnlar yaratish, rasmlar chizish kabi ko'plab imkoniyatlarga ega bo'ladilar. Bu esa — o'quvchilar ijodiy tafakkuri rivojlanishiga zamin bo'lib xizmat qiladi. Shunday bo'lsada, o'z kasbining mahoratli sohibi bo'lgan professor o'qituvchilar tomonidan o'zining chuqur bilimi, katta tajribasiga tayangan holda, axborot texnologiyalaridan foydalanib o'tkazilgan dars mashg'ulotlari biz talabalarda darsga,

mavzuga qiziqishimizni yanada orttiradi.³ Axborot texnologiyalarining eng so‘nggi yutuqlaridan foydalangan holda tayyorlangan taqdimot ham o‘zlashtirilishida, ham eslab qolishda muhim ahamiyat kasb etadi. Eng asosiysi, biz talabalarda ham axborot texnologiyalari ko‘nikmalarin chuqur o‘zlashtirish mas’uliyatini yuklaydi. Zero, axborot kommunikatsiya texnologiyalari barcha sohalar taraqqiyotining asosiy drayveri sifatida baholanmoqda.

Xulosa

Axborot texnologiyalari ta’lim sohasida katta imkoniyatlarga ega bo‘lib, talabalar va o‘qituvchilarga samarali ta’lim va o‘qitish uchun keng ko‘lamli resurslar va vositalarni taqdim etadi. Shunday qilib, darslarida zamonaviy axborot texnologiyalari imkoniyatlarini tatbiq etish o‘quv faoliyati turlarini kengaytiradi, mavjudlarini takomillashtirish imkonini beradi va yangi tashkiliy shakllar va o‘qitish usullarini yaratadi. Imkoniyati cheklangan talabalar uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish ularni o‘qib o‘rganishida va bilim olishida katta yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования 2008.
2. Tursunov, H. H. Hoshimov, U. S. (2022). TA’LIM TIZIMIDA KO‘ZI OJIZ O‘QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O‘QITISH TEXNOLOGIYALAR.
3. Tursunov Hojiakbar, Boymuratov Erkin Kamolovich. “IMKONIYATI CHEKLANGAN O‘QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI (2023)4. Mansurjon B. AXBOROTLARNI HIMOYA QILISH USULLARI VA AXBOROT XAVFSIZLIGI //SAMARALI TA’LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI. – 2024.
5. Internet saytlari va ilmiy jurnallardagi maqola va tezislar

³ Tursunov Hojiakbar, Boymuratov Erkin Kamolovich. “IMKONIYATI CHEKLANGAN O‘QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI (2023)4. Mansurjon B. AXBOROTLARNI HIMOYA QILISH USULLARI VA AXBOROT XAVFSIZLIGI //SAMARALI TA’LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI. – 2024.